מדבן עזאי נפקא דתניא[א] בן עזאי אומר [א] אותו מה ת"ל לפי שנא' [ב] לא תאחר לשלמו שומע אני אף מאחר נדרו בבל ירצה ת"ל אותו אותו בלא ירצה ואין מאחר נדרו בלא ירצה אלא בך חטא ולא באשתך חטא סד"א הואיל וא"ר יוחנן ואי תימא ר' אלעזר [ג] אין אשתו של אדם מתה אא"כ מבקשין ממנו ממון ואין לו שנאמר [ג] אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך אימא בהאי עון דבל תאחר נמי אשתו מתה קמ"ל. ת"ר [ד] מוצא שפתיך זו מצות עשה תשמור זו מצות לא תעשה ועשית [ב] אזהרה לב"ד שיעשוך כאשר נדרת זה נדר לה' אלהיך אלו חטאות ואשמות עולות ושלמים נדבה כמשמעו אשר דברת אלו קדשי בדק הבית בפיך [ג] זו צדקה אמר מר מוצא שפתיך זו מצות עשה למה לי [ה] מובאת שמה והבאתם שמה נפקא [ד] תשמור זו מצות לא תעשה למה לי מלא תאחר לשלמו נפקא ועשית אזהרה לב"ד שיעשוך למה לי מיקריב אותו נפקא דתניא[ה] [ו] יקריב אותו מלמד שכופין אותו יכול בעל כרחו ת"ל [ו] לרצונו הא כיצד [ג] כופין אותו עד שיאמר רוצה אני [ד] חד דאמר ולא אפריש וחד אפריש[ו] ולא אקריב וצריכא דאי אשמעינן אמר ולא אפריש משום דלא קיימיה לדיבוריה אבל אפריש ולא אקריב אימא [ט] [ז] כל היכא דאיתיה בי גזא דרחמנא איתיה צריכא ואי אשמעינן אפריש ולא אקריב דקא משהי ליה גביה אבל אמר ולא אפריש אימא דיבורא לא כלום הוא צריכא ומי מצית אמרת דאמר ולא אפריש והא נדבה כתיבא ותנן [ח] [ה] אי זהו נדר האומר הרי עלי עולה ואי זו היא נדבה האומר הרי זו עולה ומה בין נדר לנדבה נדר מת או נגנב חייב באחריותו נדבה מתה או נגנבה אינו חייב באחריותה אמר רבא משכחת לה כגון [ו] דאמר הרי עלי עולה על מנת שאיני חייב[ז] באחריותה בפיך זו צדקה אמר רבא [ז] וצדקה מיחייב עלה לאלתר מ"ט דהא קיימי עניים פשיטא מהו דתימא כיון דבעניינא דקרבנות כתיבא עד דעברי עלה ג' רגלים כקרבנות קמ"ל[ח] התם הוא דתלינהו רחמנא ברגלים אבל הכא לא דהא שכיחי עניים. אמר רבא [ט] [ח] כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה מיתיבי [ט] העיד ר' יהושע ור' פפיים [ט] על ולד שלמים שיקרב שלמים אמר ר' פפיים אני מעיד שהיתה לנו פרה של זבחי שלמים ואכלנוה בפסח ואכלנו ולדה שלמים בחג בשלמא בפסח לא אקרבוה אימור דמחוסר זמן הוה אלא ולדה בעצרת היכי משהי לה ועברי עליה בעשה אמר רב זביד משמיה דרבא [י] כגון שהיה

אותו מה ת"ל. בתורת כהנים תני לה גבי פיגול הוא לא ירצה המקריב אותו לא יחשב: **מוצא שפתיך זו מצות עשה.** דמסתמא הכי אמר קרא מוצא שפתיך קיים: **תשמור זו מצות לא תעשה.** שלא תאחר כדר' אבין א"ר אילעי כל מקום שנאמר השמר פן ואל כו' (מנחות דף לט:[ס]): **ועשית.** על כרחך מכאן אזהרה לב"ד לכוף: **לה' אלהיך.** קרא יתירא הוא לדרשה לרבות דבר שבחובה: **בפיך זו צדקה.** קרא יתירא דריש: **יקריב אותו אל פתח אהל מועד.** יקריב אותו קרא יתירא הוא דהא כתיב ברישיה יקריבנו: **חד דאמר.** עלי ולא אפרשה: **והא נדבה כתיבא.** ובקרא דבל תאחר נמי רבינן ליה בגזירה שוה: **מת או נגנב.** אם הפרישו לאחר זמן: **משכחת לה.** דאמר ולא הפריש והוא נדבה: **כגון דאמר הרי עלי עולה על מנת.** שכשאפרישנה לא אתחייב באחריותה: **כיון דבענינא דקרבנות כתיבא.** לבל תאחר: **עובר בעשה.** על הקרבן דכתיב ובאת שמה והבאתם[ל]: **על ולד שלמים.** שהפריש בהמה מעוברת או עיברה לאחר הקדישה: **מחוסר זמן.** שמא לא עברו עליו שמונה ימים: שהיה

מדבן עזאי נפקא. בסוף פ"ב דזבחים (דף כט.) פליג ר' אלעזר אבן עזאי ודריש לאותו בזובח הוא מדבר ואינו מדבר בכהן אבל רוצה לייסב כאן אליבא דבן עזאי וכולה סוגיא מסיק התם כמו בשמעתין וק"ק שהרי התם דוחק לייסב מילתא דאחרים אליבא דבן עזאי ובתמורה בסוף אלו קדשים (דף כח: ושם) גבי ר' יוסי היה אומר ג' דברים משום ג' זקנים משמע דבן עזאי דמוקי היקישא דמעשר לבכור מה בכור אינו נאכל אלא לפנים מן החומה אף מעשר אינו נאכל אלא לפנים מן החומה לית ליה דאחרים וקאמר[ד] ולרבנן דמפקי ליה לטעמא אחרינא בכור שאינו נפסל משנה לחברתה מנא להו ומיהו אין לחוש אם הש"ס הולך ומיישב בכל ענין: **אא"כ** מבקשים ממנו ממון ואין לו. בסוף פרק שני דזבחים (דף כט:) פי' בקונט' ממון של גזל אבל נרא' דמיירי בנדר כדמוכח בפרק במה מדליקין (שבת דף לב: ושם) דתניא ר' נתן אומר בעון נדרים מתה אשתו של אדם שנאמר אם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיך והא דדריש הכא בך חטא ולא באשתך חטא מיירי במשלם אח"כ אלא שעבר בבל תאחר: **זו** מצות עשה. דכתיב והיוצא מפיכם תעשו (במדבר לב): **תשמור** זו מצות לא תעשה. תימה הא אמרינן בפ' המוצא תפילין (עירובין דף צו. ושם) גבי הא דמוקים ושמרת את החקה הזאת (א) [ה] דמוקי ר"ע בפסח דלפ"ה פסח זו מצות עשה משום דהשמר דעשה עשה וכן בפרק בתרא דיומא (דף פא.) גבי הא דאמר ר"ל מפני מה לא נאמר אזהרה בעינוי משום דלא אפשר דהיכי ליכתוב ופריך ולכתוב השמר בעינוי ומשני השמר דעשה עשה והאי נמי השמר דעשה הוא שישלם[ו] מה שנדר ועשה מוצא שפתיך וי"ל דתפלין לאחר שקיעת החמה דקאי אעשה דהנחת תפלין הוי עשה אבל תשמור דהכא קאי אלא תאחר דלעיל מינה שישמור שלא יאחר ולר' יוחנן דאמר בסוף הקומץ רבה (מנחות דף לו: ושם) גבי מניח תפלין לאחר שקיעת החמה דהשמר דעשה לאו הוא ההיא דפסח ומילה מצות עשה ע"כ דלא כר"ע והשתא דר"ל דיומא לא קיימי ומיהו לא יתכן כלל לאוקמיה דלא כר"ע דמשנה היא בפ"ק דכריתות (דף ב.) וסוגיא דשמעתא משמע בגמ' (דף ג:) דאתיא כר"ע דקתני אוב ולא קתני ידעוני (ב) וצריך לחלק בההיא דר' יוחנן דלא דמיא לשאר השמר דעשה: **בפיך** זו צדקה. דכתיב יצא מפי צדקה (ישעיה מה): **יקריב** אותו מלמד שכופין אותו. כל מצות עשה נמי כופין כדאמר בפרק [מ] נערה שנתפתתה (כתובות דף מט: ושם) מכין אותו עד שתצא נפשו והא דאיצטריך קרא הכא משום דסלקא דעתא דאין כופין כאן לפי שכתוב לרצונו וא"ת הא דתנן פרק האומר משקלי (ערכין דף כא.) חייבי חטאות ואשמות אין ממשכנין אותן חייבי עולות ושלמים ממשכנין אותן ה"ד אי מקמי דאתא לידי בל תאחר אפי' חטאות ואשמות נמי לא ואי דעבר בבל תאחר אפי' עולות ושלמים נמי וי"ל דלעולם בשלא עבר עדיין אלא דחזינן שהוא מתעצל להביא [ומוציא הוצאות חנם שלא לצורך כדי שלא ישאר בידו מה לקנות[י]] ולהכי ממשכנין ואם אין מוצאין במה למשכנו אז כופין כדקאמר הכא וא"ת ואעולות מ"ט [א] (לא) בעי למשכוני טפי מחטאות ואשמות והא בפ"ק דזבחים (דף ו.) אמר דעולות נמי מכפרים אחייבי עשה וי"ל כיון דאמרינן בעלמא (יומא דף פו.) שאם עשה תשובה לא זז משם עד שמוחלין לו הרי בתשובה מתכפר ולא דמי לחטאות ואשמות[כ]: **חד** דאמר ולא אפריש. נראה לי דמשני כך שהרי הקשה מעשה ומלא תעשה ומעשוי נראה בכל חד רוצה[ל] ב' פסוקים ותרי למה לי ומשני צריכי בכל חד תרי קראי דחד קרא אתא גבל אמר ולא אפריש וקרא השני אתא גבל אפריש ולא אקריב ופריך מי מצית אמרת דאמר ולא אפריש והא נדבה כתיבא ביה ותנן כו' פירושו כך נ"ל היאך מוקמת העשה והלא תעשה והעשוי אנדבה[מ] דקראי דאמר ולא אפריש הא אותן ג' ענינים עשה ולא תעשה ועשוי נראה דקאי לנדבה כמו לנדר שהרי באותו קרא כתיב נדבה כדאמר לעיל נדבה כמשמעה ואיך מצי היות קאי אמר ולא אפריש לנדבה הא זה איפכא מזה שהרי אמר ולא אפריש אינו אומר הרי זו אדרבה הוא כאומר[נ] הרי עלי (ג) כזה נדר שהרי אינו מפריש אז ונדבה פירושה היא דאמר הרי זו ומפריש באותה שעה כדתנן איזהו וכו' ומשני משכחת לה תרתי אפי' בנדבה כגון דאמר הרי עלי עולה על מנת שלא אתחייב באחריותה כשאומר הרי עלי הוא כמו נדר ורוצה לעשות נדבה כשמצאר בו דין נדבה באומר דאינו חפץ להתחייב באחריותה (ד)[ס] אלא דמשכחת לה דאמר ולא אפריש כמו האומר הרי עלי ועל כל זאת היא כנדבה שהרי רוצה שלא יתחייב באחריותה כנדבה: **איזהו** נדר. [ע] משנה היא בפ"ק (משנה א') דקינין: **על** מנת שלא אתחייב באחריותה. לא דמי למתנה על מה שכתוב בתורה[פ]: שהיה

מסורת הש"ס
עם הוספות

א) זבחים כט., ב) זבחים שם. סנהדרין דף כב., ג) [נדרים ז.], ד) לעיל ד:, ה) יבמות קו. קדושין ג., ו) ב"ב מח. ערכין כא., ז) [חולין דף קלט.], ח) מגילה ח. קינין פ"א מ"א חולין קלט., ט) [תמורה יח: ע"ש], י) עדיות פרק ז מ"ו תמורה יח., כ) [תמורה שם], ל) [עירובין צו.], מ) [צ"ל לעיל ד: ע"ש], נ) [כתובות פו.], ס) [וע"ע תוס' ב"ב מח. ד"ה יקריב], ע) קידושין יט: רש"י.

הגהות מהר"י לנדא

א] בתוס' ד"ה יקריב וכו' ואעולות מ"ט בעי למשכוני. כצ"ל ועי' בתוס' מס' כריתות דף יב ע"ב בד"ה או דלמא:

תורה אור השלם

א) וְאִם הֵאָכֹל יֵאָכֵל מִבְּשַׂר זֶבַח שְׁלָמָיו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא יֵרָצֶה הַמַּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יֵחָשֵׁב לוֹ פִּגּוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָהּ תִּשָּׂא: [ויקרא ז, יח]

ב) כִּי תִדֹּר נֶדֶר לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תְאַחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי דָרֹשׁ יִדְרְשֶׁנּוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מֵעִמָּךְ וְהָיָה בְךָ חֵטְא: [דברים כג, כב]

ג) אִם אֵין לְךָ לְשַׁלֵּם לָמָּה יִקַּח מִשְׁכָּבְךָ מִתַּחְתֶּיךָ: [משלי כב, כז]

ד) מוֹצָא שְׂפָתֶיךָ תִּשְׁמֹר וְעָשִׂיתָ כַּאֲשֶׁר נָדַרְתָּ לַיְיָ אֱלֹהֶיךָ נְדָבָה אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ בְּפִיךָ: [דברים כג, כד]

ה) כִּי אִם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שִׁבְטֵיכֶם לָשׂוּם אֶת שְׁמוֹ שָׁם לְשִׁכְנוֹ תִדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה: וַהֲבֵאתֶם שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעְשְׂרֹתֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יֶדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקַרְכֶם וְצֹאנְכֶם: [דברים יב, ה-ו]

ו) אִם עֹלָה קָרְבָּנוֹ מִן הַבָּקָר זָכָר תָּמִים יַקְרִיבֶנּוּ אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יַקְרִיב אֹתוֹ לִרְצֹנוֹ לִפְנֵי יְיָ: [ויקרא א, ג]

ליקוטי רש"י
[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

א] בכת"י דאפריש: ב] בכת"י ובילקו"ש שם על מנת שלא אתחייב באחריותה, (וכצ"ל, דק"ס) וכ"ה בתוס' ובמנחות קט ע"א: ג] מכאן עד "שכיחי עניים" ליתא בכת"י ובילקו"ש ובהרבה ראשונים: ד] צ"ל דקאמר (רש"ש): ה] עי' הגהת הב"ח, וכעי"ז הגיה בבאה"מ הזאת אתפילין דהוי עשה למאי דמוקי ר"ע וכו', ועי' שם היטב ביאור הדברים (ומיישב תמיהת המהרש"א): ו] צ"ל שתשלם מה שנדרת ועשה (באה"מ, ועיין תוס' הרא"ש): ז] ת"י (גליון): ח] צ"ל מוצא (באה"מ): ט] תיבת "אנדבה" מיותר (גנזי יוסף), ונדצ"ל דקרא: י] צ"ל באומר (רש"ש) או שצ"ל אומר: כ] יש להוסיף כאן תרתי (במקום להלן, באה"מ עיי"ש ביאורו): ל] עי' הגהת הב"ח, ובאה"מ מגיה ואיפכא משכחת לה (עיי"ש):

עין משפט
נר מצוה

כב א ב מיי' פי"ח מהל' מעשה הקרבנות הל' טו סמג לאוין שלג:
כג ג ד מיי' שם הל' טז סמג לאוין שלג:
כד ה מיי' שם הלכה ד ופ"א מהל' נדרים הל' ב סמג עשין קנב:
כה ו מיי' שם הלכה ו (ופ"א מהל' נדרים שם):
כו ז מיי' פ"ח מהלכות מתנות עניים הל' א טוש"ע יו"ד סי' רנז סעי' ג [רב אלפס כאן ובנ"ק פ"ד דף כ.]:
כז ח מיי' פי"ד מהלכות מעשה הקרבנות הל' יג סמג עשין קפד:
כח ט מיי' פ"ד מהלכות תמורה הל' א סמג לאוין שמה:

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה תשמור כו' את החקה הזאת בתפילין דמוקי לה ר"ע: (ב) בא"ד וצריך לחלק. נ"ב ועי' בתוס' פרק המוצא תפילין מבואר החילוק: (ג) ד"ה חד כו' הרי זו כאומר הרי עלי נדר כו' כצ"ל ותיבת כזה נמחק: (ד) בא"ד להתחייב באחריותה אלמא דמשכחת לה:

גליון הש"ס

[מנח"י גמ' כל היכא דאיתיה. ע' נדרים דף [ט ע"ב רש"י ד"ה] נדבה נמי]: תוס' ד"ה איזהו נדר. משנה היא. וכונתם בזה עי' ב"ק דף סב ע"ב תד"ה מי קתני:

רבינו חננאל

דתניא בן עזאי אומר כתיב אם האכול יאכל מבשר זבח שלמיו ביום השלישי לא ירצה וכתיב ביה המקריב אותו אותו בלא ירצה. כלומר זה הפיגול הוא בלא ירצה דדייק המקריב א) בכאן פירוש בלא ירצה. אבל בכל מקום המקריב שהוא הזובח הוא החייב ולא הזבח. ופרקינן לא תימא בך חטא ולא בקרבנך חטא. אלא אימא בך חטא ולא באשתך חטא. פי' בעון בל תאחר אין אשתו של אדם מתה: **ת"ר מוצא שפתיך תשמור ועשית כו'.** אמר מר מוצא שפתיך תשמור זו מצות עשה למה לי והלא כבר אפיקנה מובאת שמה והבאתם שמה. תשמור זו מצות ל"ת כדקיי"ל כל מקום שנאמר השמר פן ואל אינו אלא בל"ת. למה לי הא בהדיא כתיב לא תאחר לשלמו. **ועשית אזהרה לב"ד שיעשוך** הא מיקריב אותו לרצונו נפקא. דתניא הא כיצד כופין אותו עד שיאמר רוצה אני. ופרקינן חדא קרא בדאמר הרי עלי כך וכך ולא הפריש שכופין אותו להפריש ואחר שהפריש ולא הקריב שכופין אותו להקריב. והני תרתי למה לי צריכא דאי אשמעינן אמר הרי עלי ולא הפריש שכופין אותו משום דלא קיימיה לדיבוריה כו'. **ומי מצית אמרת דאמר ולא הפריש** והא נדבה כתיב ביה ותנן איזהו נדר האומר הרי עלי עולה וכו' ופריק רבא כגון דאמר הרי עלי עולה ע"מ שאיני חייב באחריותה. בפיך זו צדקה שנא' כי נשבעתי יצא מפי צדקה. אמר רבא וצדקה מיחייב עלה לאלתר דהא קיימי עניים. **אמר רבא כיון שעבר עליו רגל אחד עובר בעשה.** מיתיבי אמר רב פפייס מעידני שהיתה לנו פרה של זבחי שלמים ואכלנו בפסח ואכלנו ולדה שלמים בחג. **ואמרי' בשלמא בפסח** לא אקרבוה אימור לא מלו ליה תמניא יומי אלא בעצרת היכי משהי לה ועברי בעשה. **ופריק רב זביד** כגון שהיו הבעלים חולין בעצרת ולא עלו ולא חגגו. ופריק רב אשי פירוק אחר ופשוט הוא: **אמר רבא כיון שעבר עליו ג' רגלים בכל יום ויום עובר בבל תאחר.** ואותבינן עליה מהא אחד בכור ואחד כל הקדשים כיון שעברו עליהן שנה בלא רגלים או רגלים בלא שנה עובר בבל תאחר. ודייקינן מדלא קתני בכל

חשק שלמה על ר"ח א) נראה דצ"ל דדייק המקריב אותו פירוש בכאן בלא ירצה אבל בכל מקום וכו'.

הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

עין משפט
נר מצוה

כט א מיי' פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הלכה טו:
ל ב מיי' פי"ג מהלכות שמיטין הל' א והל' ה ופ"א מהל' בכורות הל' יב סמג עשין ריא טוש"ע יו"ד סי' שו סעיף י:
לא ג סמג עשין מז:
לב ד ה מיי' פי"ד מהל' מעשה הקרבנות הלכה יד:
לג ו מיי' פ"א מהלכות בכורות הל' ח סמג עשין ריד טוש"ע יו"ד סי' שו סעי' ז:

רבינו חננאל

בכל יום ויום עובר בבל תאחר ש"מ דבלאו אחד בלבד הוא דעבר. ופרקינן למיקבעיה בלאו קמיהדר בלאוי יתירי כלומר בכל יום ויום עובר בלאו לא קא מחזר: פי' בשלמא רגלים בלא שנה משכחת לה ואפילו למאן דבעי כסדרן כגון שנולד בתחלת ניסן דכד מטי ליה שלהי תשרי הרי ג' רגלים מלו להו פסח ועצרת וסוכות. שנה לא מליא: אלא שנה בלא רגלים היכי משכחת לה. בשלמא למאן דאית ליה כסדרן משכחת לה כגון דאקדשה באייר דכי מטי ליה אייר אחרינא שנה מליא ועדיין רגלים לא מלו דהא לא עבר עליו אלא חג המצות בלבד וצריך לעבור עליו עוד עצרת וחג הסוכות ואח"כ יעבור בבל תאחר אלא למאן דלית ליה כסדרן היכי משכחת לה. בשלמא אליבא דר' דתני ואם לא יגאל עד מלאת לו שנה תמימה ודייק הלשון דכתיב תמימה ואמר שנה תמימה מונה ימים כמנין ימות החמה משכחת לה כגון דאקדשיה בתר יום חג המצות והוא ביום ט"ז בניסן דכי מטא שלהי אדר בתראה והוא יום (כ"ה) [כ"ז] באדר שני מלאו לה שס"ה ימים ולא עברו עליו אלא עצרת וסוכות בלבד ועדיין נשאר פסח למלאות שלש רגלים וזהו שנה מליא. רגלים לא מלאו. הנה זה אליבא דר'. לרבנן דא' מונה י"ב חודש מיום ליום ואם נתעברה השנה נתעברה לו היכי משכחת לה ואמרינן משכחת לה כגון דהוה עצרת דההיא שתא בה' בסיון ואקדשיה בו' בסיון דהוא בתר חג עצרת ובשנה הבאה חל עצרת להיות בז' בסיון הנה בששה בסיון שלמה שנה ועדיין ג' רגלים לא מלאו להן כדרב שמעי' דתני עצרת פעמים בה' בסיון [פעמים בו' בסיון] פעמים בז' בסיון. כיצד שניהם מלאין ניסן ואייר עצרת בה' בסיון. ניסן מלא אייר חסר עצרת בו' בסיון ניסן ואייר חסרים עצרת בז' בסיון. (בירושלמי) אם הם שניהן מלאין מתחילין ספירת העומר מי"ו בניסן הנה ט"ו בניסן ול' מאייר. הנה מ"ה ימים בה' בסיון תשלום נ' יום והוא יו"ט של עצרת. ואקדשיה בששה בסיון דהוא אחר עצרת ובשנה הבאה חל עצרת להיות בז' בסיון כו' ופרשוהו בתלמוד א"י שנה בלא רגלים היכי [משכחת] לה. א"ר אבדימי שהיתה עצרת בה' בסיון ונולד הבכור בו' בסיון והיתה העצרת של שנה הבאה בז' בסיון כי מטי ו' בסיון שלמו לו י"ב חודש מיום ליום (ואם נתעברה השנה נתעברה לו). ועדיין לא עבר עליו אלא עצרת וסוכות ופסח בלבד ועדיין רגלים לא מלו. מאן תנא דפליג עליה על רב שמעיה אחרים היא דתניא אין בין עצרת לעצרת ואין בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים בלבד. ואם היתה שנה מעוברת ה'. פירוש אחרים אין לו זו הסברא שניהן מלאין או חסרין אלא לעולם אחד מלא ואחד חסר שעולין י"ב חדש שנ"ד ימים הרי נ' שבועות וד' ימים ובשנה מעוברת מוסיפין ל' יום לאדר שני ... כ"ט יום כ"ח יוצאין ד' שבועות נשאר יום אחד וד' שנשארו מן השנה הרי ה' ימים במעוברת. נמצא בר פלוגתיה דרב שמעיה אחרים: בעי ר' זירא יורש מהו בבל תאחר. ואפשיטא דיורש אינו עובר בבל תאחר: בעי ר' זירא אשה מהו בבל תאחר. א"ל אביי ותיפוק לי מהא דהא איתה בשמחה ושמחת אתה וביתך וקי"ל ביתו זו אשתו. ואקשינן ומי אמר אביי הכי כי אשה איתה בשמחה והא אמר אביי במסכת קדושין [בפ"א ד' לד:] אשה בעלה משמחה כלו' אזהרה על הבעל לשמח את אשתו ברגל ואין האשה מוזהרת. ופרקינן לדבריו דר' זירא דאמר או דלמא הא איתה בשמחה קאמר אביי ולית ליה. איבעיא להו בכור מאימתי מונין לו שנה. אביי אמר משעה שנולד רב אחא בר יעקב אמר משעה שנראה להרצאה ולא פליגי הא בתם הא בבעל מום. ובבעל מום משעה שנולד שהיה ראוי לאכילה ...

גמרא

שהיה חולה בעצרת רב אשי אמר מאי ואכלנו ולדה שלמים בחג דקתני חג השבועות ואידך כל היכא דתני פסח תני עצרת (אמר[א]) רבא [א]כיון שעברו עליו ג' רגלים בכל יום ויום עובר בבל תאחר מיתיבי [ב]אחד בכור ואחד כל הקדשים כיון שעברו עליהם שנה בלא רגלים רגלים בלא שנה עובר בבל תאחר והאי מאי תיובתיה אמר רב כהנא [ה]מאן דקא מותיב שפיר קא מותיב מכדי תנא אלאוי קא מהדר ליתני בכל יום ויום עובר בבל תאחר ואידך תנא למיקבעיה בלאו קא מהדר בלאוי יתירי לא קא מהדר גופא אחד בכור ואחד כל הקדשים כיון שעברו עליהם שנה בלא רגלים רגלים בלא שנה עובר בבל תאחר בשלמא רגלים בלא שנה משכחת לה אלא שנה בלא רגלים היכי משכחת לה הניחא למאן דאית ליה כסדרן משכחת לה אלא למאן דלית ליה כסדרן היכי משכחת לה בשלמא לרבי משכחת לה בשנה מעוברת דתניא [ג]שנה תמימה רבי אומר מונה ג' מאות וששים וחמשה יום כמנין ימות החמה וחכ"א [ד]מונה י"ב חדש מיום ליום ואם נתעברה שנה נתעברה לו משכחת לה לרבי דאקדשה בתר חג המצות דכי מטא שילהי אדר בתראה שנה מליא רגלים לא מלו אלא לרבנן היכי משכחת לה כדתני רב שמעיה עצרת פעמים ה' פעמים ששה פעמים שבעה הא כיצד שניהן מלאין חמשה שניהן חסרין שבעה אחד מלא ואחד חסר ששה ומאן תנא דפליג עליה דרב שמעיה אחרים היא דתניא [ה]אחרים אומרים [ג]אין בין עצרת לעצרת אין[ו] בין ר"ה לר"ה אלא ד' ימים בלבד ואם היתה שנה מעוברת [ז]חמשה. בעי ר' זירא יורש מהו בבל תאחר [ב]כי תדור נדר אמר רחמנא והא לא נדר או דלמא [ג]ובאת שמה והבאתם שמה[ג] והא מיחייב ת"ש דתני רבי חייא [ח]מעמך [ט]פרט ליורש והאי מעמך מיבעי ליה [ט]זה לקט שכחה ופאה קרי ביה עמך וקרי ביה מעמך בעי ר' זירא אשה מה היא בבל תאחר מי אמרינן הא לא מיחייבא בראיה או דלמא הא איתה בשמחה א"ל אביי ותיפוק ליה [ה]דהא איתה בשמחה ומי אמר אביי הכי [י]והאמר אביי אשה בעלה משמחה לדבריו דר' זירא קאמר[ד] איבעי' להו בכור מאימתי מונין לו שנה אביי אמר משעה שנולד רב אחא בר יעקב אמר משעה שנראה להרצאה ולא פליגי [י]הא בתם

רש"י

שהיה חולה. הולד: כל היכא דקתני פסח. דבעי למיתני בתריה שבועות תני עצרת ולא תני חג: שנה בלא רגלים. לקמיה מפרש: למיקבעיה בלאו קא מהדר. להודיעך כל לידי זמן התחלת בל תאחר שבו: אלאוי יתירי לא מהדר. להודיעך לאוין הרבים שבו: הניחא למאן דבעי כסדרן משכחת לה. דעברה שנה ולא עברו רגלים כסדרן ולמדך דכיון דעברה שנה אע"פ שלא עברו רגלים כסדרן חייב וסבר לה כר"ש בחדא ופליג עליה בחדא: בשלמא לרבי. דאמר חדש העיבור אינו מן השנה חוץ מי"א יום ששנת חמה יתירה על הלבנה משכחת לה בשנה מעוברת: שנה תמימה. האמורה בבתי ערי חומה מונה שס"ה ימים ואפי' בשנה פשוטה ואף בשנה מעוברת כיון שעברו ג' מאות וששים וחמשה ימים משמכרה נחלט לו: מיום ליום. מט"ו בניסן לחמשה עשר בניסן אם מכרה בט"ו בניסן[ט] נתעברה לו למוכר ועל כרחו של לוקח אינו נחלט עד שיגיע ט"ו בניסן: בתר חג המצות. בתוך הרגל ואית דאמרי לאחר הרגל ושילהי אדר בתרא לאו דוקא אלא לאחר שילא אדר קאמר: שנה מליא. ג' מאות וששים וחמשה ימים: פעמים ששה. שהוא ששה בסיון יום החמשים לעומר: שניהם מלאים. ניסן ואייר הרי ט"ו ימים מניסן ול' דאייר מלא להו חמשים בחמשה בסיון: א' מלא כו'. ומשכחת לה שנה בלא רגלים כגון שניהם מלאים ואירע עצרת בה' בסיון והקדישה למחרת בו' בסיון ולשנה הבאה היו שניהן חסרים ואירע עצרת בז' בסיון והשנה מלאה ביום ו' בסיון משהקדישה ועדיין לא עבר עצרת עליו: מאן תנא כו'. ת"ק דלא איירי בשנה בלא רגלים: אלא ד' ימים. קסברי לעולם כל חדשי השנה אחד מלא ואחד חסר ואין מעברין ואין מחסרין שום חדש לצורך והויא לה שנה שנ"ד ימים נמצאת כל השנה שבועים שלמים חוץ מד' ימים והן הדוחין קביעות השנה מקביעות חברתה: ואם היתה שנה מעוברת חמשה. קסבר חדש עיבור לעולם חסר ואינו דוחה את המועדות אלא יום אחד שהוא יתר על ד' שבועות: יורש מהו בבל תאחר. על נדר אביו: קרי ביה עמך ומעמך. ודריש ביה תרתי דעמך משמע ליה חלקו של עני ומ' יתירא למעוטי יורש: מי אמרי' הא לא מיחייבא בראיה. דכתיב (דברים טז) כל זכורך וכיון דלא מיחייבא למיסק לא שייך בה זמן רגלים לבל תאחר או דלמא מיחייבא למיסק משום שמחה דכתיב (שם) ושמחת בחגך ואמר מר (פסחים ד' קט.) בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שלמים שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם (ואכלת) ושמחת: בעלה משמחה. בבבל בבגדי צבעונין בא"י בבגדי פשתן המגוהצים הכי איתא בקדושין (ד' לד:): הא בתם. דקאי להרצאה משנראה להרצאה:

בעל

תוספות

שהיה חולה בעצרת. דפסול להקרבה כדתנן בבכורות (דף מא.) זקן חולה ומזוהם ובפרק כל האסורים (תמורה דף כח:) דרשינן ליה מדכתיב מן הצאן מן הכבשים ומן העזים ועוד כתיב (מלאכי א) כי תגישו פסח וחולה אין רע: אחד בכור ואחד כל הקדשים. להכי נקט בכור דעיקר שנה בבכור כתיב[ו] מדכתיב כל הבכור אשר יולד (דברים טו) מלמד שהבכור נאכל כל שנתו כלומר דכתיב ביה תאכלנו שנה בשנה[ח] ושאר הקדשים דריש התם[ט] מדכתיב כל: בשלמא רגלים בלא שנה משכחת לה. כגון דאקדשה ערב פסח (א)[ז] כך הפי' [ח] הניחא למ"ד דבעי כסדרן משכחת לה כגון דאקדשיה בתר חג המצות: שנה בלא רגלים היכי משכחת לה. דאי באקדשיה בתוך הרגל דכי מטיא שתא אכתי ליכא שלש רגלים דשלימים בעינן כדלעיל[י] ה"נ איכא רגלים שלימים דסוף רגל ראשון דאשתקד מצטרף (על[ט]) תחלת רגל דהשתא ובירושלמי[כ] מפרש תפתר כגון דאקדשיה כשהיה מחוסר זמן בפסח ולקמן אין משמע כן דאמרינן אין מונין שנה לבכור אלא משעה שראוי להרצאה: בשלמא לרבי משכחת לה בשנה מעוברת. לר"מ דאמר לעיל[ל] ברגל אחד ולר"א בן יעקב דאמר שני רגלים לא משכחת לה אלא בחולה ברגלים והוא הדין דהוה מצי לשנויי הכא[ז] לרבי ולרבנן: כמנין ימות החמה. ופי' בקונט' וה"ה בכל שנים סתם לרבי דילפינן מתמימה דבתי ערי חומה כדמוכח בפרק (שני[מ]) דערכין (דף לא:): בתר חג המצות. לאו דוקא דהוא הדין בתוך חג המצות כדמוכח לעיל[ס] דכולי רגל בעי: יורש מהו בבל תאחר. דיורש חייב להביא כדתנן במסכת קינין (פ"ב משנה ה) ומייתי לה בכמה דוכתי האשה שהביאה חטאתה ומתה יביאו יורשים עולתה ומשמע בפ"ק דקדושין (דף יג:) דלמ"ד שעבודא לאו דאורייתא כשהפרישה מחיים ולמ"ד דאורייתא אע"פ שלא הפרישה מחיים ובסוף יש בכור (בכורות דף נא:) נמי אמר מה להלן יורשים חייבים בעולת ראיה של אביהן: הא ליתא בראיה. והוא הדין זקן וחולה[פ] ומי שאין לו קרקע[ע] וכל הפטורים מן הראיה: דהא איתה בשמחה. וקרינא בה ובאת שמה והבאתם שמה: אשה בעלה משמחה. פי' בקונט' בבבל בבגדים [צבעונים] ובא"י בכלי פשתן המגוהצין כדאיתא בקדושין (ד' לד: ושם) וקשיא לר"ת דהני מילי בזמן הזה אבל בזמן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר כדאמר בע"פ (פסחים ד' קט. ושם) ועוד אמרי' פ"ק דחגיגה (ד' ו. ושם) אמתני' דאיזה קטן כל שאינו יכול לאחוז בידו [של אביו[צ]] לעלות מירושלים להר הבית עד הכא מאן (ב) אתייה ומשני עד הכא מיחייבא אמיה בשמחה משמע שזקוקה לעלות משום שלמי שמחה ומפרש ר"ת בעלה משמחה שהחיוב על בעלה ולא עליה לפיכך לא קרינא בה ובאת שמה והא דקאמר בחגיגה דמיחייבא אמיה משום בעלה ולא משום היא ומיהו אשכחן בפסחים פ' אלו דברים (ד' עא.) אפי' בזמן שבהמ"ק קיים היכא דלא אפשר משמחה[ק] בכסות נקיה ויין ישן כגון היכא דחל יו"ט ראשון של חג להיות בשבת דבעינן זביחה בשעת שמחה:

הא

מסורת הש"ס עם הוספות

א) [תוס' דערכין פ"ג, ב) ערכין לא: [יומא סה:], ג) לקמן כ. שבת פז: סוכה מד: ערכין ט: [תוס' שם ס"א], ד) [עמ"ש תוס' לקמן כ: ד"ה ואם היתה], ה) [לעיל ה:], ו) קדושין לד:, ז) [עי' תוס' ערכין יח: ד"ה שנתו], ח) בכורות כו:, ט) [בספרי פרשת ראה], י) ה:, כ) ה., ל) ד:, מ) [נ"ע בתרא] אמנם בפ"ב שם טו: מונה ג"כ ובתוס' הרא"ש כדמוכח ביומא פרק שני שעירי, נ) [דף ה:], ס) ריש חגיגה, ע) פסחים ח ע"ב.

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה בשלמא רגלים כו' ערב פסח וכך הפירוש בהא דקאמר הניחא למ"ד: (ב) ד"ה אשה כו' עד הכא מאן אייתיה ומשני עד הכא דמחייבת אימיה בשמחה אייתיתיה משמע:

גליון הש"ס

גמ' אמר רב כהנא מאן דקא מותיב. כעין זה שבת קכג ע"א כתובות יא ע"ב: רש"י ד"ה בתר חג המצות וכו' ושילהי אדר בתרא לאו דוקא. עיין יומא סה ע"ב בתו' ד"ה דתניא.

תורה אור השלם

א) וְאִם לֹא יִגָּאֵל עַד מְלֹאת לוֹ שָׁנָה תְמִימָה וְקָם הַבַּיִת אֲשֶׁר בָּעִיר אֲשֶׁר לוֹ חֹמָה לַצְּמִיתֻת לַקֹּנֶה אֹתוֹ לְדֹרֹתָיו לֹא יֵצֵא בַּיֹּבֵל: [ויקרא כה, ל]

ב) כִּי תִדֹּר נֶדֶר לַייָ אֱלֹהֶיךָ לֹא תְאַחֵר לְשַׁלְּמוֹ כִּי דָרֹשׁ יִדְרְשֶׁנּוּ יְיָ אֱלֹהֶיךָ מֵעִמָּךְ וְהָיָה בְךָ חֵטְא: [דברים כג, כב]

ג) כִּי אִם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר יְיָ אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שִׁבְטֵיכֶם לָשׂוּם אֶת שְׁמוֹ שָׁם לְשִׁכְנוֹ תִדְרְשׁוּ וּבָאתָ שָׁמָּה: וַהֲבֵאתֶם שָׁמָּה עֹלֹתֵיכֶם וְזִבְחֵיכֶם וְאֵת מַעְשְׂרֹתֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת יֶדְכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבֹתֵיכֶם וּבְכֹרֹת בְּקַרְכֶם וְצֹאנְכֶם: [דברים יב, ה-ו]

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף המסכת]

הגהות וציונים

א] [צ"ל ואמר (גליון): ב] כת"י ואין (וכ"ה בגמ' בכ"מ), וכ"ה בר"ח: ג] כת"י נוסף אמר רחמנא: ד] בכת"י נוסף ולדידיה לא סבירא ליה (וכ"ה בר"ח): ה] כאן הס"ד, ומתחיל הדיבור נתעברה לו. למוכר וכו' (גנזי יוסף): ו] דכתיב ביה תאכלנו כו' מדכתיב כל כצ"ל (גליון). מהרש"א בשם תוי"ט מוחק מכאן עד "כלומר" (ונראה דזהו כוונת הגליון). ובבאה"מ מוסיף כאן כדדריש בספרי: ח] כאן הס"ד ומהרש"א מוסיף ובבמוסף גם כן הספרי: ט] כאן הניחא לה התחלת דבור תוס' אחר (גליון): י] גי' רש"א עם (גליון) וכן גורס תחלת הרגל: כ] צ"ל הכי, וכ"ה בדפו"ר (הג' יעב"ץ): ל] ח"מ (גליון): מ] צ"ל משמחה (דבש תמר)